

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اظهارنامه

اینجانب احد حبائى دانشجوى رشته‌ى حقوق جزا و جرم‌شناسى گرایش دانشکده آموزش‌هاى الکترونیک اظهار مى‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. هم‌چنین اظهار مى‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه‌ام تکراری نیست و تعهد مى‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

احد حبائى

1391

به نام خدا

بررسی حمایت کیفری از شهود با نگاهی تطبیقی بر قانون ایران و آمریکا

به کوشش

احد حصائی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی لازم برای
اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

حقوق جزا و جرم‌شناسی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته‌ی پایان نامه، با درجه‌ی: .....
دکتر شهرام ابراهیمی استادیار دانشکده حقوق دانشگاه شیراز (استاد راهنما) .....
دکتر محمدهادی صادقی دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شیراز (استاد مشاور) .....
دکتر فضل الله فروغی استادیار دانشکده حقوق دانشگاه شیراز (استاد مشاور) .....

اسفندماه 1391

دانشکده آموزش‌های الکترونیک

پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

بررسی حمایت کیفری از شهود با نگاهی تطبیقی بر قانون ایران و آمریکا

با کوشش:

احد حبائنی

استاد راهنما:

دکتر شهرام ابراهیمی

اساتید مشاور:

دکتر شهرام ابراهیمی

دکتر محمدهادی صادقی

دکتر فضل‌الله فروغی

بهمن ماه سال 1391

دانشکده آموزش‌های الکترونیک

پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

بررسی حمایت کیفری از شهود با نگاهی تطبیقی بر قانون ایران و آمریکا

با کوشش:

احد حصائی

استاد راهنما:

دکتر شهرام ابراهیمی

اساتید مشاور:

دکتر شهرام ابراهیمی

دکتر محمدهادی صادقی

دکتر فضل‌الله فروغی

بهمن ماه سال 1391

سپاسگزاری:

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

سپاس خدای را که در سایه مهر و رحمت او، این رساله علمی به سرانجام رسید لذا فرصت را مقتنم دانسته از زحمات و تلاش‌های دلسوزانه استاتید محترم و گرانقدر راهنما جناب دکتر شهرام ابراهیمی و اساتید بزرگوار و ارجمند مشاور آقایان دکتر محمدهادی صادقی و دکتر فضل الله فروغی، کمال تشکر و امتنان را بعمل آورم. امید بر آن دارم که در سایه حلم و صبر و تعالی اساتید محترم، دانش‌آموختگان بیشتری در سطح جامعه عهده‌دار مسئولیت‌های خطیر و بزرگ قرار گیرند. در پایان از تمامی دوستان، آشنایان و عزیزانی که در مراحل مختلف نگارش و تدوین این پایان‌نامه مشوق و راهنمایی بنده قرار گرفته‌اند کمال تشکر را دارم و برای کلیه عزیزان سعادت روزافزون از درگاه ایزد متعال خواهانم.

احد حسبائی

چکیده

حمایت کیفری از شاهد با نگاهی تطبیقی در قانون ایران و آمریکا

به کوشش

احد حصائی

یکی از مباحث بنیادین و مهم حوزه اجرای عدالت کیفری، بررسی چگونگی حمایت کیفری از شهود می‌باشد. شهادت شهود از دلایل قاطع اثبات دعوی در قوانین تمامی کشورها محسوب می‌شود در فرآیند دادرسی کیفری، شهود و مطلعین ممکن است در معرض انواع تهدیدها و تعدی‌ها نسبت به جان، عرض، مال خود یا بستگان‌شان قرار داشته باشند. این اهمیت زمانی بیشتر نمایان خواهد شد که شهود از قشر آسیب‌پذیر (زنان، نوجوانان و سالمندان) باشند. هدف پژوهش حاضر بررسی راهکارهای قانونی موجود در قوانین کشورمان در رابطه با حمایت کیفری از شهود، با نگاهی مختصر به قوانین آمریکا بوده است. رساله حاضر مشتمل بر مقدمه و سه فصل و نتیجه‌گیری می‌باشد. در فصل اول تهدید و صور مختلف آن مورد بحث واقع شده و در فصل دوم ضرورت حمایت از شهود در فرآیند دادرسی کیفری مطرح گردیده و در فصل سوم و پایانی به چالش‌ها و اهمیت عملی و قانونی موجود در راستای حمایت از شهود پرداخته شده است.

برای تحقق عدالت کیفری ضروری است نسبت به تدوین قوانین و مقررات مورد نیاز در حمایت از شهود در پرونده‌های کیفری نموده و در قوانین موجود، اصلاحات و تغییرات لازم را معمول داشت.

کلید واژه: شهود، تهدید، حمایت، جرائم، چالش‌های حادث و پیش‌رو، حقوق دفاعی متهم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
6	طرح موضوع: .....
7	گفتار اول: تعریف تهدید .....
9	گفتار دوم: ارکان بزه تهدید .....
9	الف: عنصر قانونی بزه تهدید .....
10	ب: عنصر معنوی .....
11	ج: عنصر مادی .....
11	گفتار سوم: اشکال تهدید .....
12	الف: تهدید به قتل (سلب حیات) .....
12	ب: تهدید به ضررهای نفسی .....
12	ج: تهدید به ضررهای شرفی .....
12	د: تهدید به افشاء سر .....
13	ر: تهدید به ضررهای مالی .....
15	گفتار چهارم: وسعت تهدید .....
15	الف: تهدید مستمر نسبت به فرد .....

16	ب: تهدید به صورت گسترده در جامعه
17	گفتار پنجم: انواع تهدید
17	الف: تهدید مستقیم
17	1- تهدید علنی و آشکار
17	2- خشونت فیزیکی
18	ب: تهدید غیرمستقیم یا ضمنی
18	1- تهدید تلویحی
19	2- تهدید اقتصادی
	گفتار ششم: تهدید در قانون آمریکا

فصل دوم: ضرورت حمایت

22	مقدمه:
22	گفتار اول: ضرورت حمایت کیفری از شهود
23	الف: حمایت از حقوق افراد و کرامت انسانی
26	ب: جلوگیری از بی کیفر ماندن بزهکاران
28	ج: صیانت از عدالت و اجرای آن
28	1- جلوگیری از انحراف فرآیند دادرسی
35	2- ایجاد دادرسی منصفانه و عادلانه
36	گفتار دوم: ضرورت حمایت از شاهد در موارد خاص
39	الف: ضرورت حمایت از شهود به علت ویژگی‌های خاص برخی از افراد
40	1- حمایت از زنان شاهد
41	2- حمایت بر اساس سن شاهد
42	1-2- کودکی (طفولیت)
43	2-2- سالمندان
44	1-2-2-1- سالمند یکپارچه:
44	2-2-2- سالمند ضد ضربه:
44	3-2-2-3- سالمند منفعل وابسته:

- 44 ..... 2-2-4- سالمند متلاشی: .....
- 45 ..... ب: ضرورت حمایت از شهود بر اساس ویژگی‌های خاص برخی از جرائم .....
- 46 ..... 1- جرائم سازمان یافته .....
- 48 ..... 1-1- سازمان بزهکار .....
- 49 ..... 1-2- فعالیت‌های مجرمانه سازمان یافته .....
- 50 ..... 1-3- ابزارهای حمایتی .....
- 50 ..... 1-4- انحصار طلبی .....
- 52 ..... 2- جرائم جنسی .....
- 56 ..... گفتار سوم: نحوه حمایت عملی و اجرایی از شاهد .....
- 56 ..... الف: تدابیر امنیتی .....
- 58 ..... ب: تدابیر اجرائی .....
- 58 ..... 1- تدابیر اجرائی پیش از محاکمه .....
- 60 ..... 2- تدابیر اجرائی در حین محاکمه .....
- 61 ..... 3- تدابیر اجرائی بعد از محاکمه .....

فصل سوم: چالش‌های حمایت از شهود

- 63 ..... گفتار اول: حمایت از شهود در چالش با حقوق دفاعی متهم .....
- 64 ..... الف: بررسی حقوق دفاعی متهم در طی یک محاکمه عادلانه .....
- 64 ..... 1- حق تساوی در برابر قانون و دادگاه .....
- 65 ..... 2- حق رسیدگی عادلانه .....
- 66 ..... 3- حق رسیدگی علنی .....
- 66 ..... 4- اصل براءت (فرض بی‌گناهی متهم) .....
- 67 ..... 5- حق احضار و سوال از شاهد .....
- 68 ..... 6- حق حضور در دادگاه و مرحله تجدید نظر .....
- 68 ..... ب: حقوق در معرض خدشه متهم و نحوه حل تعارض .....
- 69 ..... 1- حق تساوی در برابر قانون و دادگاه .....
- 69 ..... 2- حق رسیدگی عادلانه .....

70	3- حق رسیدگی علنی.....
71	4- اصل براءت .....
73	5- حق احضار و سؤال از شهود.....
74	نتیجه: .....
75	گفتار دوم: چالش در راستای تدوین برنامه .....
75	الف: بررسی نیازهای جامعه.....
76	ب: قوانین و مبانی تقنینی و سیاسی .....
77	ج: تعیین محل برنامه .....
79	د: ساختار سازمانی .....
80	ر: تأمین منابع انسانی (کارکنان).....
80	م: تأمین منابع مالی.....
81	ن: تعیین و تبیین مسئولیت‌های طرفین.....
82	1- مقام حمایت‌کننده .....
82	2- مقام شاهد .....
83	و: اصلاح قوانین دادرسی در راستای حمایت از شهود .....
83	ه: هماهنگ‌سازی و آموزش قضات .....
84	ی: شکل‌های جدید جرائم .....
85	گفتار سوم: جهانی شدن.....
86	گفتار چهارم: زیست‌سنجی و بیومتری .....
88	نتایج و پیشنهادها: .....
90	فهرست منابع: .....
90	الف: منابع فارسی .....
93	ب: مقالات.....
94	منابع انگلیسی .....

مقدمه

الف - مفهوم عنوان تحقیق:

آثار و تبعات یک فعل مجرمانه همواره محدود و منحصر در رفتار اولیه مجرم نبوده و ممکن است در مراحل بعدی، خود سبب رفتارهای دیگر مجرمانه نسبت به فرد یا افرادی شود که به نوعی می‌توانند دستگاه عدالت کیفری را یاری کنند و اظهارات و بیان مشاهدات عینی آنان قناعت وجدانی را در قاضی یا هیئت منصفه برای اتخاذ تصمیم نهایی فراهم نماید. لذا استفاده از اطلاعات و دانسته‌ها بخصوص مشاهدات عینی کسانی که نفع خاص و شخصی در تعقیب و رسیدگی بر یک رفتار مجرمانه ندارند، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دلایل اثبات دعوی، در قوانین دادرسی کیفری سیستم‌های حقوقی به رسمیت شناخته شده است. جرم شناختن رفتارها، صرفاً بیان‌گر اظهار واکنش و خشونت در قبال احساس ضرر افراد یا نقض اخلاق نبوده بلکه شأن مورد اراده از آن محدود و محصور در اهداف خاصی فرض شده که به ذات وجودی و حفظ و بقای امنیت و آسایش جامعه مربوط است. زمانی که فرد یا افرادی به‌عنوان مطلع و شاهد در خود احساس وظیفه اخلاقی و اجتماعی نموده و در راستای حفظ نظم جامعه و تحقق عدالت، پا پیش گذاشته و سیستم عدالت کیفری را همراهی و مساعدت می‌نمایند، دفاع از جسم و جان و آبرو و مال ایشان بایستی یکی از دغدغه‌های عمده این سیستم را شامل شود این دفاع ممکن است دربردارنده جرم‌زدایی نسبت به رفتارهایی باشد که از جانب طرفین دعوی و یا هر فردی که موضوع شهادت شاهد، می‌تواند سبب ضرری به او باشد، انجام گیرد.

دامنه حمایت و دفاع از شهود منحصر به حقوق داخلی و جرایم ارتكابی در یک کشور نبوده بلکه می‌تواند در جرائم سازمان یافته و بین‌المللی نیز مورد اشاره قرار گیرد. بدیهی است که تلاش برای پشتیبانی از شهود فقط جنبه کیفری را شامل نبوده بلکه حمایت‌های مالی، اجتماعی و مشاوره‌ای را هم دربر خواهد داشت.

ب- بیان مسئله:

برای تحقیق یک دادرسی منصفانه، بایستی جایگاه شهود، نقش و اهمیت تأثیر اظهارات او و نیز عواقب عدم صداقت ایشان در مؤدای شهادت، به صراحت و روشنی در قوانین مربوط به دادرسی کیفری تشریح شده باشد. مقتضای عدالت، تمهید اسباب و لوازم آن است. در عصر حاضر مبنا و تئوری حاکم بر اغلب افعال مغایر با منافع و اراده عمومی و فردی اشخاص در یک جامعه (جرم‌انگاری) اصل منع ضرر به دیگری است. با این مبنا بایستی قوانین ساری در یک فرآیند کیفری، چگونگی و حدود و ثغور حمایت از شاهد به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های تحقق عدالت جزائی معین و تبیین گردد به‌عبارت دیگر نوع و نحوه حمایت از شاهد بر اساس مشخصه‌هایی از قبیل سن، جنس، نوع جرمی که در آن برای شهادت حاضر شده است، میزان خطرناکی متهم یا شاکی درخصوص شهود متقابل پرونده با توجه به کیفیت جرم ارتكابی و یا سوابق اخلاقی و کیفری ایشان و ... ممکن است متفاوت بوده باشد.

اگر احتمال ضرر مالی برای شاهد وجود دارد چگونگی تأمین آن ضرر، مقدار و نوع آن، بایستی با معیارهای غیرقابل تفسیر در قانون تصریح شود تا در صورت مواجه شدن با خطر، تهدید و حمله، شهود احساس بی‌پناهی و تنهائی و بزه‌دیده واقع شدن را نداشته باشد زیرا در غیر این صورت از همیاری و همراهی با دستگاه قضائی امتناع خواهند نمود، بدیهی است که این وضعیت مطلوب جامعه و سیستم اجرای عدالت کیفری نخواهد بود.

ج- ضرورت و فواید و کاربرد و اهمیت بحث:

با توجه به این که غالب جرایم دارای حیثیت عمومی هستند و قائل شدن به جنبه عمومی جرم برای نظارت و اعمال حاکمیت بیشتر و در نتیجه تحقق عدالت کیفری می‌باشد، پر واضح است که حمایت همه جانبه از شاهدی که دارای شرایط لازم قانونی برای شهادت بوده و با بیان حقایق عینی مورد مشاهده خود دستگاه عدالت کیفری را یاری خواهد نمود، امری اجتناب ناپذیر و بلکه الزامی است. فایده چنین حمایتی، ایجاد حسن اعتماد در مردم نسبت به دستگاه قضائی در توانائی برقراری عدالت و احقاق حقوق تضییع شده آنان خواهد بود، زیرا در غیر این صورت جامعه با دو معضل روبه‌رو می‌شود؛ اول این که مردم که امیدی به اجرای عدالت توسط سیستم قانونی ندارند، خود درصدد انتقام گرفتن برآمده و حقوق خود را اجراء خواهند نمود مثل دوران انتقام خصوصی در تاریخ حقوق کیفری. کسانی که امید خود به اجرای عدالت توسط مقامات ذی‌صلاح را از دست رفته بپندارند با توجه به ترس و نداشتن قدرت کافی برای مقابله با مجرمین خطرناک، ظلم‌پذیری را پیشه خواهند نمود که این امر موجب افزایش جرائم توسط مجرمین سابقه‌دار و هم‌چنین جرائم سازمان یافته خواهد شد. لذا لازم می‌آید پایه‌گذاران سیاست جنائی ابزارهای لازم برای تحقق آن سیاست را در اختیار دستگاه عدالت کیفری قرار دهند که از جمله آنان ابزارهای حمایت‌های لازم کیفری و حقوقی و اجتماعی از شهود می‌باشد.

ح- تاریخچه و سوابق تحقیق:

در سوابق قانون‌گذاری به‌ورت قانونی درخصوص بحث حمایت کیفری از شاهد، تاکنون اقدامی صورت نگرفته است تا این که اخیراً قانون‌گذار، در ماده 130 حقوق شهروندی در راستای برنامه توسعه چهارم، قوه قضائیه را مکلف نمود لوایحی را درخصوص حمایت از شهود و متهم تنظیم و جهت تصویب در اختیار مجلس شورای اسلامی قرار دهد و نهایتاً در ماده 47-125 لایحه قانون آئین دادرسی

کیفری جدید به صورت مختصر در یک ماده و دو تبصره مواردی در حمایت از شاهد در قانون گنجانده شده است.

ه- سوالات و فرضیات اصلی تحقیق:

مطالب و مباحث این رساله، حول محور سئوالات و فرضیات زیر تدوین می‌یابد.

سوالات عبارتند از:

- 1- تهدید و صورتهای مختلف آن نسبت به شهود کدام است؟
- 2- علل حمایت کیفری از شاهد چیست و چه تدابیری در این خصوص می‌توان اتخاذ نمود؟
- 3- اجرای برنامه حمایت از شهود و نظارت بر آن بر عهده چه نهاد یا مرجعی است؟
- 4- چه چالش‌های در صورت اجرای برنامه حمایت از شهود، به وجود خواهد آمد؟

فرضیه عبارتند از:

- 1- تهدید به قتل و صورتهای نفسی و شرفی و مالی و افشاء سر نسبت به شاهد رستگان نزدیک وی از جمله موارد مهم تلقی می‌گردد که مستلزم بحث و بررسی است.
- 2- ضرورت حمایت کیفری از شاهد در جهت حمایت از حقوق افراد و کرامت انسانی و جلوگیری از بی‌کیفر ماندن متهم و صیانت از عدالت و جلوگیری از انحراف فرآیند دادرسی و ایجاد دادرسی منصفانه می‌آشد و تدابیر مختلفی قبل از دادرسی با کماردن مأمور در درب منزل گواه و ... و در حین دادرسی مثل: جلوگیری از مواجهه حضوری با متهم، ... و بعد از پایان دادرسی و صدور حکم در صورت باقی ماندن موضوع تهدید همانند انتقال دائم با موقت و تغییر موجب و ... بتوان اتخاذ نمود.
- 3- بسته به این که برنامه حمایت کیفری از شاهد بر عهده قوهی مجریه قرار گیرد یا قوه قضائیه آثار انتقادی دادرسی در هر حال به نظر می‌آید نظارت بر برنامه حمایت از شاهد می‌بایست بر عهده ریاست قوهی قضائیه یا دو نیرو دادگستری قرار گیرد.

4- ایجاد برنامه حمایت از شهود مستلزم بررسی نیاز جامعه و تدوین قوانین مرتبط آن و تعیین محل اجرای برنامه و تأمین منابع انسانی و مالی است و در عین حال می‌بایست با توجه به مراقبت مذکور، قوانینی تدوین گردد که اجرای برنامه حمایت از شهود با حقوق دفاعی متهم تعارض ایجاد نکند و در صورت ایجاد تعارض، به حداقل رسانده شود.

و- روش تحقیق:

در خصوص حمایت کیفری از شهود بررسی و تحقیقی به عمل نیامده است. تهیه این پایان‌نامه توصیفی- تحلیلی بوده در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش مقایسه‌ای استفاده شده و در گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است.

ز- سازمان‌دهی تحقیق:

این پایان‌نامه در سه فصل تدوین می‌یابد در فصل اول به چهارچوب مفهوم تهدید شهود انواع و آثار آن پرداخته در شش بخش به ترتیب در خصوص تهدید و قلمرو موضوعی آن و مفهوم تهدید و انواع مختلف آن و موقعیت و وضعیت‌های تهدید شهود و عوامل مؤثر در افزایش تهدید شهود و اثرات تهدید و نیازها و حقوق شهود در معرض تهدید، بحث به عمل خواهد آمد.

در فصل دوم به بحث در چهارچوب ضرورت حمایت و تمهیدات حمایت کیفری پرداخته و در چندین بخش پیرامون بحث ضرورت حمایت از شهود و انواع حمایت‌های ممکن در بحث حمایت کیفری و هم‌چنین تاثیر حمایت کیفری در فرایند دادرسی بحث به عمل خواهد آمد.

در فصل سوم چالش‌های حمایت از شهود به بحث گذاشته خواهد شد و بیشترین مورد بحث در خصوص حقوق در معرض خدشه‌ی متهمین و اصول برخورداری از دادرسی عادلانه و تساوی سلاح‌ها و موارد مربوط به جرح و تعدیل شهود و هم‌چنین چگونگی حل تعارض میان حقوق شاهد و متهم بوده

و در بررسی دیگر به چالش‌های فراروی بحث در رابطه با شکل‌های جدید جرایم و تاثیر پیشرفت‌های فناوری در این چالش‌ها خواهیم پرداخت.

ی- اهداف تحقیق:

نظر به این‌که در کشور ما درخصوص حقوق شهود و نحوه حمایت از آن قانون خاصی تدوین نگردیده، بررسی حقوق سایر کشورها در تبیین دقیق شیوه‌ها و رفتارهای سایر ملل و ارگان‌ها و سازمان‌ها تحت نظارت آن و عملکرد آن‌ها درخصوص حمایت کیفری از شهود، در تدوین حقوق داخلی مؤثر واقع خواهد شد همان‌طوری‌که بیان نقاط قوت و ضعف حقوق داخلی سایر کشورها، در انتخاب راه‌حل‌های مناسب نیز مؤثر و مفید خواهد بود. لذا نگارنده با کاوش در موضوع مذکور درصدد محقق ساختن اهداف زیر است:

- 1- بررسی راه‌کارهای مناسب در حمایت کیفری از شهود و تبیین آن.
- 2- جلب نمودن توجه صاحب‌نظران جهت تحقیق و تامل بیشتر پیرامون موضوع پایان‌نامه.
- 3- ارائه منبع علمی مستدل به جامعه دانشگاهی و قوه قضائیه.

فصل اول

تهدید و صورت‌های آن

طرح موضوع:

کسی که، برای اخبار از وقوع امری، حاضر به ادای شهادت می‌گردد، همواره در معرض تهدیدهایی - چه از جانب طرفین و چه از جانب بستگان آن‌ها - قرار دارد. به‌همین دلیل، برخی از کشورها این اقدام؛ یعنی ارباب و تهدید شاهد را به‌عنوان یک جرم خاص پیش‌بینی کرده و از شاهد، در این خصوص، حمایت بیشتری نموده‌اند. به‌طور مثال، در انگلیس^۱، در قانون نظم عمومی و عدالت کیفری، ارباب شاهد در مرحله تحقیق و رسیدگی یا صدمه و تهدید به صدمه بعد از پایان محاکمه را جرم دانسته و برای آن، مجازات شدیدتری از مجازات این عمل در حالت عادی مقرر نموده است. حتی، در قانون تحقیقات و آئین دادرسی جنائی، امکان محاکمه مجدد شخصی که متهم به ارباب شاهد باشد و تبرئه نشده باشد را با رعایت شرایطی، از جمله این‌که محاکمه مجدد برخلاف منافع عدالت نباشد، پیش‌بینی کرده است. علاوه بر این، در توصیه‌های کمیته سازمان ملل متحد برای پیشگیری از جرم، تأکید شده است که دادستان برای قبول قرار وثیقه یا کفالت، این شرط را قید نماید که متهم، شاهد و حتی بزه دیده را تهدید ننماید. این موضوع در دادگاه‌های بین‌المللی^۲ نیز مورد توجه قرار گرفته است. به‌طور

---

1. جی. آر. اسپنسو، آئین دادرسی کیفری در انگلستان، ترجمه: گودرزی بروجردی، محمدرضا و مقداری، لایلا، چاپ اول، انتشارات جنگل، تهران 1384.
<http://www.bamdadeno.com/index.php?option=com>

2. سادات اسدی، لایلا، مقاله حفظ امنیت و هویت بزه دیدگان و گواهان در دادرسی بین‌المللی، نشر میزان، تهران، 1388.

مثال، در اساسنامه، آئین دادرسی و ادله دادگاه یوگسلاوی سابق که بر دادگاه رواندا نیز حاکم می‌باشد، به حفاظت از بزه‌دیدگان و شهود در مرحله تحقیق و بعد از آن توجه خاصی شده است. در قاعده 65 آئین دادرسی و ادله مذکور، به‌خصوص مطابق پاراگراف 2 این قاعده، در دستور آزادی متهم، قانع شدن دادگاه را منوط به دو بند دانسته است:

اول: آزادی متهم، خللی به حضور در محاکمه وارد نیاورد.

دوم: آزادی متهم، خطری برای بزه‌دیدگان و شهود در پی نیاورد.

در بند سه این قاعده نیز، آزادی را منوط به سپردن وجه‌الضمان نموده است. این وجه‌الضمان به

دو منظور مقرر گردیده است:

1- فراهم ساختن زمینه حضور بعدی

2- حفاظت از دیگران.

در حقوق ایران، در مورد ارباب شاهد، ماده خاصی وجود ندارد؛ ولی چنانچه شاهد تهدید شود یا صدمه ببیند، هم‌چون سایر افراد، طبق مقررات عمومی حق شکایت دارد. در مجموع، حقوق ایران در زمینه تضمین حقوق شاهد یا در مسیر حصول به یک نظام دادرسی مبتنی بر حقوق بشر و عادلانه با خلاء و کاستی‌هایی روبه‌روست.

مبحث اول: تهدید

یکی از جرائمی که بزه‌کاران برای رسیدن به مقاصد خودشان به آن متوسل میشوند، بزه تهدید است که در تمام قوانین کیفری، از جمله قانون مجازات اسلامی، جرم انگاری گردیده و برای آن مجازات تعیین شده است.

تهدید در لغت^۱ به معنای تخفیف، ترساندن و بیم دادن، وعده، عقاب و زجر دادن است.^۲ عرف و قانون نیز همین تلقی را دارد. اساتید حقوق، تهدید را رفتار نامشروعی دانسته‌اند که مرتکب می‌خواهد تا تهدید شونده آن را انجام دهد.^۳ در تعریف دیگری، تهدید عبارت از واداشتن دیگری به ارتکاب فعل یا جرمی یا گرفتن مالی است، چندان که ترس از عاقبت فعل یا ترک فعل مذکور، فاعل را مطیع ساخته باشد.

تهدید باید ناظر به موضوع معین باشد و در این امر، واقعی یا غیرواقعی بودن تهدید بی‌تأثیر است؛ لکن هدف مرتکب از تهدید، به‌طور لزوم، باید تحصیل منفعت نامشروع باشد و این تحصیل منفعت نامشروع، در مورد شهود نیز مصداق دارد. در مواردی، اشخاص، با اعمال تهدید، فشار، زور، تطمیع یا وعده و وعید، از کسانی که در جریان دادگاه اظهاراتی مینمایند که مؤثر در صدور حکم و اجرای عدالت است، می‌خواهند که آن اظهارات را در دادگاه بیان ننمایند، یا تصدیق یا گواهی برخلاف حقیقت ارائه دهند؛ چرا که با تصدیق و یا اظهار مطابق با حقیقت، قاضی به حقیقت نزدیکتر می‌شود^۴ و مرتکبین جرائم با اجرای عدالت و اعمال مجازات متضرر میشوند.

در تهدید، نوع وسیله تهدید؛ اعم از کتبی، شفاهی، علنی و غیرعلنی بودن آن در وقوع جرم مطرح نیست. به‌عبارتی، نوع تهدید مطرح نبوده بلکه بیم اضطراب ناشی از تهدید در مباشر، مؤثر در موضوع می‌باشد. بنابراین، تهدید به ایراد صدمه بدنی از ناحیه شخصی علیل به فردی نیرومند و قوی بینه، به‌منظور وادار ساختن فرد مزبور به ارتکاب سرقت، نمی‌تواند از مصادیق تهدید باشد؛ زیرا، به‌طور معمول، چنین تهدیدی قادر به ایجاد بیم و هراس در فرد نیرومند نیست تا او را مصمم به ارتکاب بزه سرقت بنماید. به‌طور کلی، وجود تهدید مؤثر، امری نسبی است و تحقق آن، منوط به اوضاع و شرایط تهدیدکننده و تهدیدشونده دارد. پس، مجرد خوف از کسی یا چیزی، تهدید به‌شمار نمی‌آید، بلکه بیم

1. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، نشر مزدک، چاپ اول.

2. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، تهران، نشر کتابخانه گنج دانش، چاپ پنجم، زمستان 1370، ص 183.

3. گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، تهران، چاپ هشتم، سال 1380، ص 212.

4. تدین، عباس، تحصیل دلیل در آئین دادرسی کیفری، بنیاد حقوقی میزان، چاپ اول، 1388، ص 348.